

Wprowadzenie

Publikacja została zainspirowana wieloma skandalami występującymi w świecie finansów związanymi z praniem pieniędzy przez instytucje zaufania publicznego. Dla zobrazowania problemu prania pieniędzy w polskim systemie finansowym w latach 2013–2014 zostało przeprowadzone badanie w instytucjach obowiązkanych. Ponieważ dotychczasowe podejścia w literaturze przedmiotu do problemu prania pieniędzy od niedawna poruszają kwestie etyczne, przeprowadzenie pierwszego tego rodzaju badania stało się konieczne dla potwierdzenia tezy lub zaprzeczeniu jej, że ryzyko występujące w instytucjach finansowych jest ściśle związane z postawą człowieka będącego ostatnim, najważniejszym i najsłabszym ogniwem systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy. Ryzyka związane z praniem pieniędzy, na które narażone są instytucje finansowe, obejmują między innymi ryzyko utraty zaufania klientów i prestiżu instytucji zaufania publicznego. Wyniki badania potwierdziły przyjętą hipotezę, że postawa etyczna pracowników w znacznym stopniu wpływa na skuteczność systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy w instytucjach obowiązkanych.

Na podstawie przeprowadzonych studiów literatury przyjęto założenie, że organizacje, które posiadają wdrożone systemy zarządzania ryzykiem prania pieniędzy, uwzględniają szerokie spektrum aspektów ukierunkowanych na bezpieczeństwo i zmierzają do realizacji założeń zrównoważonego rozwoju. Identyfikacja kluczowych kryteriów pomiaru skuteczności systemowego zarządzania i uwzględnienie ich na etapie projektowania systemu jest ważnym narzędziem doskonalenia organizacji w kontekście bezpieczeństwa w szerokim ujęciu. Systemowe zarządzanie stanowi determinantę realizacji założeń *sustainability* w instytucjach finansowych poprzez doskonalenie efektywności ekonomicznej, społecznej z uwzględnieniem interesów właścicieli i innych interesariuszy.

Ogólnie wskazane aspekty skłoniły autorkę do podjęcia pogłębionych badań w zakresie doskonalenia systemu zarządzania w kontekście wartości etycznych w obszarze ryzyka prania pieniędzy. Raporty badawcze firm konsultingowo-

wych, np. Deloitte, Boston Consulting Group, KPMG, Ernst & Young, opracowane od kilku lat potwierdzają, że zarządzanie ryzykiem prania pieniędzy jest koncepcją, która nie tylko wpływa na bardziej odpowiedzialne zachowania organizacji (instytucji obowiążanych) w aspekcie ekonomicznym i społecznym, ale również przyczyniają się do uzyskania pozytywnych wyników z wdrożenia koncepcji etycznej oraz poprawy wyników finansowych, prestiżu i marki organizacji.

Celem głównym przeprowadzonego badania były: identyfikacja, analiza i systematyka czynników determinujących doskonalenie systemu zarządzania w kontekście ryzyka prania pieniędzy. Główny cel wymagał realizacji takich celów cząstkowych, jak:

- identyfikacja istoty zagrożenia ryzykiem prania pieniędzy dla funkcjonowania gospodarki globalnej,
- określenie i analiza czynników poprawy efektywności systemowego zarządzania przeciwdziałaniem praniu pieniędzy z perspektywy zrównoważonego rozwoju,
- określenie zależności pomiędzy celami instytucji obowiążanej a założeniami filozofii bezpieczeństwa systemu krajowego i systemu międzynarodowego przeciwdziałania praniu pieniędzy,
- opracowanie oryginalnej metody doskonalenia systemowego zarządzania ryzykiem prania pieniędzy,
- opracowanie rekomendacji stanowiących punkt odniesienia do doskonalenia zarządzania systemowego.

Podejmując próbę realizacji tak zdefiniowanego zakresu celów, sformułowano następujące hipotezy badawcze:

1. Systemowe zarządzanie ryzykiem prania pieniędzy stanowi determinantę poprawy efektywności ekonomicznej i społecznej gospodarki (w tym instytucji obowiążanych).
2. Identyfikacja kluczowych kryteriów doskonalenia systemu zarządzania ryzykiem jest narzędziem poprawy efektywności instytucji finansowych w kontekście *sustainability*.
3. Wdrożenie zasad etycznych do systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy w instytucjach finansowych warunkuje wzrost efektywności systemu.
4. Człowiek jest najsłabszym ogniwem międzynarodowego systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy.

Zaproponowana metoda doskonalenia została opracowana na podstawie przeprowadzonych badań, do których zaangażowano grupę ekspertów z zakresu zarządzania, ekonomii, prawa, socjologii i etyki. Badania realizowane były dwuetapowo. W pierwszym etapie przeprowadzono badania ilościowe na próbie 625 pracowników dedykowanych do systemu zarządzania ryzykiem prania pieniędzy

z wykorzystaniem metody CAWI (Computer Assisted Web Interviews), a w drugim etapie wykorzystano metodę wywiadu pogłębionego.

Na podstawie studiów literaturowych oraz opinii ekspertów przyjęto założenie, że organizacje posiadające wdrożone systemy zarządzania ryzykiem prania pieniędzy uwzględniają szerokie spektrum aspektów ukierunkowanych na jakość, bezpieczeństwo, ryzyko reputacji, a także wieloaspektowe podejście przybliżające organizacje do realizacji założeń zrównoważonego rozwoju (*sustainability*).

Badania pozwoliły na określenie dominującej metody osiągnięcia celów w sposób skuteczny, wśród których ważną pozycję zajmuje zarządzanie systemowe. Ponadto wskazano na korzyści wynikające z wdrożenia zarządzania ryzykiem prania pieniędzy, zaproponowano metodę oceny i doskonalenia sprawności systemu w aspekcie bezpieczeństwa, opracowano także rozwiązanie przydatne organizacjom w procesie doskonalenia. Za pomocą analizy systemowej przedstawiono model odniesienia organizacji (instytucji obowiązanych) w międzynarodowym systemie, w tym posiadających systemy zarządzania ryzykiem prania pieniędzy, oraz przedstawiono rekomendacje doskonalenia systemu.

Problem braku spójnej metodyki, traktującej ocenę i doskonalenie sprawności systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy w aspekcie zarządzania systemem w sposób holistyczny stał się bezpośrednią inspiracją do przeprowadzenia badań i opracowania autorskiego modelu w tym zakresie – Model Strategicznego Zarządzania Systemem Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy (Model of Strategic Management of Anti-Money Laundering) (MSZSPPP). Zaproponowane rozwiązanie może mieć charakter aplikacyjny w procesie doskonalenia sprawności na poziomie organizacji i instytucji stosujących system przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz na poziomie systemu krajowego i międzynarodowego.

Przyjęty system celów badania oraz hipotezy badawcze znalazły odzwierciedlenie w strukturze publikacji.

W rozdziale pierwszym podjęto próbę zidentyfikowania wyzwań przyszłości wobec zarządzania organizacjami (instytucjami obowiązanyymi), poddano analizie zagrożenia występujące w gospodarce XXI wieku. Dokonano przeglądu występujących trendów w zarządzaniu oraz sprecyzowano problem ryzyka prania pieniędzy. Podjęto próbę sformułowania autorskiej definicji systemowego zarządzania ryzykiem prania pieniędzy.

Przedmiotem rozważań w drugim rozdziale jest analiza zagrożeń wynikających z prania pieniędzy w wielu aspektach bezpieczeństwa, w tym finansowego czy terroryzmu. Identyfikacja tych ryzyk stanowiła przyczynę podjęcia badań w zakresie określenia nowego modelu systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy. W rozdziale tym zawarto także nowoczesne podejście do efektywności międzynarodowego systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy w kontekście eko-

onomicznym i społecznym. Ponadto skupiono się na przybliżeniu zagadnienia efektywności zarządzania ryzykiem systemowym.

W rozdziale trzecim zaprezentowano funkcjonujący obecnie system przeciwdziałania praniu pieniędzy z uwzględnieniem instytucjonalnych uwarunkowań. Istota doskonalenia systemu oparta została na autorskim modelu zarządzania systemowego. Wskazano także na wzorce postępowania z uwzględnieniem podejścia etycznego w zakresie dobrych praktyk zarządzania. Podjęto też próbę modelowego podejścia do zarządzania systemem przeciwdziałania praniu pieniędzy w ujęciu międzynarodowym. Przedstawiono rekomendacje dotyczące opracowania skutecznego narzędzia, jakim jest strategia zapobiegania praniu pieniędzy na szczeblu instytucjonalnym, ogólnokrajowym i międzynarodowym.

Rozdział piąty zawiera prezentację wyników pierwszego w Polsce badania etycznych aspektów przeciwdziałania praniu pieniędzy w instytucjach obowiązanych, a także ocenę rozpoznanych faktów i rekomendacje poprawy efektywności systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy na poziomie instytucji obowiązanych.

Wzbogacenie strategii organizacji o zestaw mierników, które pozwalają ocenić efektywność systemu, jest warunkiem osiągnięcia sukcesu w dynamicznie zmieniającym się otoczeniu. Ponadto proces zarządzania systemem przeciwdziałania praniu pieniędzy zaprezentowano pod kątem dylematów etycznych ważnych ze względu na ich znaczenie dla zapewnienia jego efektywności.

Podsumowaniem przeprowadzonych rozważań teoretycznych oraz badań empirycznych jest synteza przedstawiona w postaci zakończenia, które zawiera wnioski mające charakter uogólnień i odnoszące się do potwierdzenia przyjętych hipotez badawczych.